

ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ

за темою

Конституційно-правовий статус Верховної ради України

План лекції

1. Конституційна природа парламенту — Верховної Ради України
2. Конституційний склад і структура Верховної Ради України
3. Функції і повноваження Верховної Ради України

Література:

Основна

1. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254> (дата звернення: 01.01.2024)
2. Конституції країн світу. *Конституційна Асамблея. Електронна бібліотека* НБУВ: веб-сайт. URL: <http://nbuviar.gov.ua/asambleya/index.html> (дата звернення: 24.06.2019).
3. Виборчий Кодекс України: Закон України від 19 груд. 2019р. № 396-IX
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20> (дата звернення 18.06.2023).
4. Про комітети Верховної Ради України: Закон України від 4 квіт. 1995 р. № 19. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/116/95-%E2%F0> (дата звернення 18.06.2023).
5. Про статус народного депутата України : Закон України від 17 листоп. 1992 р. № 3. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2790-12> (дата звернення 18.06.2023).
6. Про Регламент Верховної Ради України: Закон України від 10 лют. 2010 р. № 1861-VI2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17> (дата звернення 18.06.2023).
7. Боняк В. О., Завгородній В. А., Самотуга А. В., Філянїна Л. А. Конституційне право України : навч. посіб. Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2013. 296 с
8. Совгіря О. В., Шукліна О. В. Конституційне право України. Повний курс: навч. посіб. Київ : Юрінком Інтер, 2019. 556 с.
9. Погорілко В. Ф., Федоренко В. Л. Конституційне право України: підручник. Київ : Ліра-К, 2012. 576 с.
10. Фрицький О. Ф. Конституційне право України: підручник. Вид. 3-є, переробл. і допов. Київ : Юрінком Інтер, 2006. 512 с.
11. Шаповал В.М. Конституційне право зарубіжних країн. Академічний курс: підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 480 с.
12. Шляхтун П. П. Конституційне право України: підручник. Київ : Освіта України, 2008. 592 с.
13. Конституційне право України в тестових завданнях : навч. посіб. / Л. Р. Наливайко та ін. Дніпропетровськ, 2016, 346 с.

14. Глумачний термінологічний словник з конституційного права / Л. Р. Наливайко та ін. Київ : Хай-Тек Прес, 2016, 628 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Офіційний сайт Верховної Ради України <https://www.rada.gov.ua/>
2. Інформаційне агенство ЛІГАБІЗНЕСІНФОРМ <http://www.lbi.ua>

СПЕЦІАЛЬНА ЛІТЕРАТУРА ЗА ТЕМОЮ

1. Назаренко, Я. М. Номінаційна (установча) функція Верховної Ради України: проблеми теорії та практики: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. Харк. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2011. 20 с.

14.1. Конституційна природа парламенту — Верховної Ради України

Важливо відзначити, що назва єдиного законодавчого органу влади в Україні є не зовсім вдалою в контексті української правової традиції. Мова йде про те, що фактично було перенесено назву за радянським зразком. Тим більше, наявність слова «Верховна» нашою мовою на думку, що існують ще інші ради в підпорядкуванні українського парламенту, як це було в радянські часи, але, на щастя, це не відповідає правовій дійсності в Україні. До прикладу, більшість колишніх радянських республік після розпаду СРСР не залишили колишні радянські назви для своїх законодавчих органів. Все це ще раз підтверджує ту тезу, що в Україні подолання пережитків радянської правової системи проходить повільно, а актуальним напрямком у цьому плані є і подолання пережитків радянської юридичної мови.

В. Шаповал стверджує, що на вітчизняних теренах практика виборного представництва через відповідні інституції склалася за часів існування Запорізької Січі й Гетьманщини (XVII–XVIII ст.).

Виборний характер мали і деякі з тодішніх військових рад. Особливо виділялися Генеральна військова рада і рада старшин.

Статус Верховної Ради України визначений в розділі IV Конституції України. Окрім цього, важливі питання закріплені в законах України «Про регламент Верховної Ради України», «Про статус народного депутата України», «Про політичні партії в Україні» та ін.

Відповідно до ст. 75 Конституції України єдиним органом законодавчої влади в Україні є парламент — Верховна Рада України.

Верховна Рада України – це єдиний орган влади, який має право виступати від імені Українського народу. Окрім цього, провідна роль українського парламенту полягає у її колегіальному, виборному та постійному характері організації і діяльності, легальності, легітимності тощо.

Щодо колегіальності Верховної Ради України, то вона складається з 450 народних депутатів України. Відповідно до ч. 2 ст. 82 Конституції України Верховна Рада України є повноважною за умови обрання не менш як двох третин від її конституційного складу.

Виборність Верховної Ради України полягає у тому, що народні депутати обираються на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування строком на п'ять років. Це також підтверджує періодичний характер формування парламенту.

Легітимність і легальність Верховної Ради – це різні речі. Якщо легальність розкривається в дотриманні Верховною Радою

законодавчо встановленого порядку діяльності, то легітимність – це оцінка діяльності Верховної Ради в очах Українського народу.

14.2. Конституційний склад і структура Верховної Ради України

Згідно із ст. 76 Конституції України кількісний склад Верховної Ради України - 450 народних депутатів України. Структура Верховної Ради України - це її внутрішня будова. За цим критерієм український парламент належить до однопалатних, адже можуть існувати і двопалатні парламенти (наприклад, в Німеччині).

Вибори народних депутатів України здійснюються на засадах пропорційної системи за єдиними списками кандидатів у депутати у загальнодержавному виборчому окрузі, з яких формуються регіональні виборчі списки кандидатів у депутати від партій.

Структура Верховної Ради України включає два аспекти: політичний (мова йде про політичні утворення, якими є депутатські фракції та коаліція депутатських фракцій) та організаційно-функціональний (мова йде про Голову Верховної Ради України, комітети, тимчасові спеціальні і тимчасові слідчі комісії).

Структура Верховної Ради України складається з:

1. Голова Верховної Ради України.
2. Перший заступник Голови Верховної Ради України.
3. Заступник Голови Верховної Ради України.
4. Комітети Верховної Ради України.

5. Рада голів комітетів Верховної Ради України.
6. Лічильна комісія Верховної Ради України.
7. Тимчасові спеціальні комісії Верховної Ради України.
8. Тимчасові слідчі комісії Верховної Ради України.
9. Спеціальна тимчасова слідча комісія Верховної Ради
10. Депутатські фракції у Верховній Раді України.
11. Погоджувальна рада депутатських фракцій.
12. Найстаріший за віком депутат у Верховній Раді України.

Голова Верховної Ради України - це керівна посадова особа парламенту, яка обирається з числа народних депутатів України шляхом таємного голосування через подання бюлетенів на строк повноважень Верховної Ради України.

Перший заступник і заступник Голови Верховної Ради України - це посадові особи Верховної Ради України, які обираються з числа народних депутатів України відкритим поіменним голосуванням більшістю народних депутатів України від конституційного складу парламенту, кандидатури яких вносяться в порядку, визначеному для внесення кандидатури на посаду Голови Верховної Ради України.

Комітети Верховної Ради України - це органи Верховної Ради України, які утворюються з числа народних депутатів України для здійснення за окремими напрямками законопроектної роботи, підготовки і попереднього розгляду питань, віднесених до повноважень Верховної Ради України, виконання контрольних функцій.

Депутатські фракції у Верховній Раді України - це об'єднання депутатів у парламенті на партійній основі.

Український парламент є повноважним, тобто може розпочати свою діяльність, за умови дотримання таких основних вимог: обрання не менше двох третин від його конституційного складу (ч. 2 ст. 82 Конституції України); складення присяги народними депутатами України перед відкриттям першої сесії новообраної Верховної Ради України (ст. 79 Конституції України).

14.3. Функції і повноваження Верховної Ради України

Функції Верховної Ради України — це основні напрями і види її діяльності, які відображають сутність даного державного органу, його зміст та призначення у державі та суспільстві.

Головними функціями Верховної Ради є:

законодавча;

представницька;

установча;

контрольна;

бюджетно-фінансова;

зовнішньополітична.

Законодавча функція закріплена у Конституції України. Вона полягає у прийнятті законів, внесенні до них змін, визнанні їх такими, що втратили чинність (в порядку скасування), або у призупиненні їх дії.

Представницька функція Верховної Ради полягає в представництві Українського народу — громадян України всіх національностей. До представницьких повноважень парламенту України — Верховної Ради України можна віднести такі повноваження: прийняття законів, інших актів Верховної Ради України та внесення до них змін; визначення засад внутрішньої і зовнішньої політики.

Установча функція розкривається у формуванні та участі у формуванні органів публічної влади.

Парламентський контроль здійснюється за діяльністю уряду, за додержанням конституційних прав і свобод громадян, за надходженням і використанням бюджетних коштів, за діяльністю інших органів влади, а також щодо питань, які становлять суспільний інтерес для України.

Верховна Рада України має повноваження по здійсненню бюджетно-фінансової функції (затверджує закон про державний бюджет та вносить у відповідній формі до нього зміни, здійснює контроль за його виконанням, приймає відповідне рішення щодо звіту про його виконання тощо).

В рамках зовнішньополітичної функції Верховна Рада України визначає засади зовнішньої політики, ратифікації і денонсації міжнародних договорів тощо).

До повноважень Верховної Ради України Конституція України відносить: 1) внесення змін до Конституції України в межах і порядку, передбачених розділом XIII Конституції; 2) призначення

всеукраїнського референдуму з питань, визначених статтею 73 Конституції; 3) прийняття законів; 4) затвердження Державного бюджету України та внесення змін до нього, контроль за виконанням Державного бюджету України, прийняття рішення щодо звіту про його виконання; 5) визначення засад внутрішньої і зовнішньої політики, реалізації стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору; 6) затвердження загальнодержавних програм економічного, науково-технічного, соціального, національно-культурного розвитку, охорони довкілля; 7) призначення виборів Президента України у строки, передбачені цією Конституцією; 8) заслуховування щорічних та позачергових послань Президента України про внутрішнє і зовнішнє становище України; 9) оголошення за поданням Президента України стану війни і укладення миру, схвалення рішення Президента України про використання Збройних Сил України та інших військових формувань у разі збройної агресії проти України; 10) усунення Президента України з поста в порядку особливої процедури (імпичменту), встановленому статтею 111 Конституції; 11) призначення за поданням Президента України Прем'єр-міністра України, Міністра оборони України, Міністра закордонних справ України, призначення за поданням Прем'єр-міністра України інших членів Кабінету Міністрів України, Голови Антимонопольного комітету України, Голови Державного комітету телебачення і радіомовлення України, Голови Фонду державного майна України, звільнення зазначених осіб з посад,

вирішення питання про відставку Прем'єр-міністра України, членів Кабінету Міністрів України. Весь перелік повноважень Верховної Ради України наведено в статті 85 Конституції України.